

Nr 117

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1962/63 för Flyttning av Stockholms örlogsbas (Muskövarvet) m. m. jämte i ämnet väckt motion.

(1:a avd.)

Sedan Kungl. Maj:t i propositionen nr 1 (bilaga 6, punkt 216) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Flyttning av Stockholms örlogsbas (Muskövarvet) för budgetåret 1962/63 beräkna ett investeringsanslag av 20 500 000 kr. har Kungl. Maj:t i propositionen nr 47, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 26 januari 1962, föreslagit riksdagen att dels besluta att örlogsvarvet på Muskö skall utbyggas enligt de riktlinjer departementschefen angivit i samma statsrådsprotokoll, dels ock till Flyttning av Stockholms örlogsbas (Muskövarvet) för nyssnämnda budgetår anvisa ett investeringsanslag av 30 000 000 kr.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *Wedén* väckt motion (II: 668), i vilken hemställts att riksdagen vid behandling av proposition nr 47 beslutar att ställningstagande till slipanläggningen för motortorpedbåtar m. m. vid Muskövarvet måtte uppskjutas tills den nu arbetande försvarskommittén eller alternativt särskilt tillkallade utredningsmän kunnat taga ställning till det från militärt håll presenterade materialet.

Beträffande de skäl, motionären anfört till stöd för sitt yrkande, hänvisas till motionen.

Departementschefen har anfört följande.

»Riksdagen fattade år 1953 beslut om utflyttning av Stockholms örlogsvarv till Muskö. Totalkostnaden angavs då till 189 miljoner kronor i 1950 års prisläge. Till och med budgetåret 1958/59 anvisades emellertid endast relativt obetydliga belopp, vilka främst avsågs för fortsatta utredningar.

Till 1959 års statsverksproposition anmälde jag ett av chefen för marinen på mitt uppdrag utarbetat förslag om en mera begränsad utbyggnad av Muskövarvet. Jag tillstyrkte, att utbyggnaden av Muskövarvet skulle fortsättas i huvudsaklig överensstämmelse med förslaget. Totalkostnaden för utbyggnaden uppskattades till 106 miljoner kronor enligt prisläget den 1

april 1957. Varvsanläggningen skulle omfatta — förutom tre tunneldockor — enheter för verkstäder, förråd, administration m. m., en skyddad anläggning för motortorpedbåtar och minsvepare, kajer och pirar m. m. samt tillfartsväg. Utbyggnaden av varvsanläggningen förutsattes enligt marinchefens förslag ske under budgetåren 1959/65 och de erforderliga årskvoterna för utbyggnad av varvsanläggningen under budgetåren 1959/65 angavs av fortifikationsförvaltningen till 13 + 18 + 21 + 23 + 20 + 11 eller sammanlagt 106 miljoner kronor.

För utbyggnad av varvet enligt angivna program har 1959—1961 års riksdagar under investeringsanslaget Flyttning av Stockholms örlogsbas (Muskövarvet) anvisat (13+15,5+20=) 48,5 miljoner kronor. Dessa medel har utnyttjats främst för utbyggnad av kajer och pirar samt landsvägsförbindelse fastlandet—Muskö, ävensom för utsprängning av verkstads-komplexet, inbyggnadsarbeten och installation m. m. Däremot har medel hittills icke anvisats för anläggningen för motortorpedbåtar m. m.

Vid anmälan av frågan i 1961 års statsverksproposition hävdade jag, att motortorpedbåtsanläggningen icke borde komma till utförande. På förslag av statsutskottet beslöt emellertid 1961 års riksdag att hos Kungl. Maj:t anhålla att frågan om det framtida ordnandet av en anläggning för motortorpedbåtar m. fl. fartyg snarast utreddes, varvid även kostnaderna för erforderliga byggnadsåtgärder närmare borde angivas. Genom beslut den 2 juni 1961 uppdrog Kungl. Maj:t åt chefen för marinen att i samråd med fortifikationsförvaltningen och marinförvaltningen verkställa utredning rörande det sätt på vilket underhåll av motortorpedbåtar m. fl. fartyg borde anordnas, därest förutnämnda sliptunnel å Muskö icke skulle komma till utförande. Resultatet av marinchefens utredning har överlämnats av överbefälhavaren med särskild skrivelse den 9 december 1961.

I sina medelsäskanden för budgetåret 1962/63 har fortifikationsförvaltningen anmält, att ämbetsverket i enlighet med av Kungl. Maj:t meddelat uppdrag såsom underlag för utarbetande av en ny arbetsplan för Muskövarvet verkställt en översyn av kostnadsberäkningarna i deras helhet. Totalkostnaderna har härvid bedömts komma att uppgå till cirka 160 miljoner kronor enligt prisläget den 1 april 1957 (oförändrat prisläge i förhållande till ursprungligen angivna 106 miljoner kronor) eller 181,48 miljoner kronor enligt prisläget den 1 maj 1961. Kostnadsökningen är alltså totalt drygt 75 miljoner kronor, varav 54 miljoner kronor icke är att hänföra till prisförändringar. För fortsatt utbyggnad av Muskövarvet äskar ämbetsverket enligt överbefälhavarens direktiv för nästa budgetår 20,5 miljoner kronor. Överbefälhavaren föreslår emellertid, att anslagen för Musköarbetena uppräknas till en nivå av cirka 40 miljoner kronor från och med budgetåret 1962/63 och till dess arbetena är slutförda. En förutsättning är dock att cirka 20 miljoner kronor får läggas utanför försvarets kostnadsram.

Fortifikationsförvaltningen har redovisat vissa faktorer, som enligt äm-

betsverkets mening medverkat till den avsevärda kostnadsökningen. En av huvudanledningarna synes vara att vid den tidpunkt, då arbetena igångsattes, projekterings- och konstruktionsarbetet endast i obetydlig grad påbörjats. Vid den kostnadsöversyn som nu verkstälts har underlaget för bedömandet av kostnaderna varit avsevärt fullständigare än vid tidigare kostnadsberäkningar men fortfarande återstår stora delar av det projekterings- och konstruktionsarbete, som är nödvändigt för en fullständig kostnadsberäkning. Den totalkostnad som fortifikationsförvaltningen nu angivit är sålunda fortfarande att anse endast som en uppskattad kostnad. Den torde dock få anses mera realistisk än den som redovisades för 1959 års riksdag.

Faktorer som medverkat till kostnadsökningarna är enligt fortifikationsförvaltningen — förutom prisförändringar och ofullständigt projekteringsunderlag beträffande anläggningen i dess helhet — standardhöjning och ökad skyddsnivå, minskad anslagstilldelning samt icke förutsedda merkostnader för vissa delobjekt.

Det uppskattas, att standardhöjning och ökad skyddsnivå föranleder merkostnader i storleksordningen 10—20 miljoner kronor enligt 1957 års prisläge. Det är enligt min mening ofrånkomligt att anläggningen bör lämna visst skydd icke endast mot konventionella vapen utan även mot kärnvapen. I likhet med överbefälhavaren anser jag alltså, att anläggningen bör ges avsett skydd även om kostnaderna härigenom ökas. Jämväl de kostnadsökningar som hänför sig till övriga former av standardhöjning anser jag vara oundvikliga om anläggningen skall kunna fylla rimliga krav på modernitet vid 1960-talets slut, då anläggningen kan beräknas bli färdigställd.

Den totala kostnadsökningen på grund av minskad årlig anslagstilldelning i förhållande till den år 1958 uppgjorda kostnadsfördelningsplanen anger fortifikationsförvaltningen till i genomsnitt 7 miljoner kronor enligt 1957 års prisläge. Ämbetsverket hävdar, att medelstilldelningen under budgetåren 1959/63 vid bifall till ämbetsverkets förslag till medelsanvisning för budgetåret 1962/63 minskats med 6 miljoner kronor, vartill kommer att särskilda medel för täckande av prisstegring icke anvisats. Prisstegringen uppgår för arbeten som utförts intill den 1 juli 1961 till cirka 3 miljoner kronor och uppskattas av ämbetsverket för arbeten intill den 1 juli 1963 uppgå till cirka 5,5 miljoner kronor. Den totala minskningen av byggnadsvolymen under budgetåren 1959/63 skulle således representeras av beloppen $(6+3+5,5=)$ 14,5 miljoner kronor. Jag anser emellertid att i detta sammanhang endast den medelsanvisning bör tagas i betraktande som skett för budgetåren 1959/62 samt den prisstegring som kan ha uppstått under samma tid. Minskningen i medelstilldelningen för nämnda budgetår uppgår till 3,5 miljoner kronor, vartill kommer prisstegring intill den 1 juli 1961, cirka 3 miljoner kronor. Härtill bör läggas prisstegring intill utgången av budgetåret 1961/62. Denna torde icke komma att uppgå till mer än cirka 2,5

miljoner kronor. Den totala minskningen av byggnadsvolymen under budgetåren 1959/62 skulle sålunda representeras av beloppet (3,5+3+2,5=) 9 miljoner kronor. Härvid är dock att märka, att Kungl. Maj:t genom beslut den 14 oktober 1960 medgav fortifikationsförvaltningen att, utöver nämnda medelstilledningar, intill en sammanlagd kostnad av 9 miljoner kronor anlita armétygförvaltningens rörelsekapital för att förskottsvis bestrida vissa kostnader för arbetena å Muskövarvet. I förhållande till den år 1958 av fortifikationsförvaltningen framlagda kostnadsfördelningsplanen har således någon anslagsminskning, om hänsyn toges till förenämnda förskotterade medel, icke förekommit. Därest emellertid den av fortifikationsförvaltningen i årets anslagsäskanden framlagda kostnadsberäkningen lagts till grund för uppgörande av en kostnadsfördelningsplan motsvarande den som år 1958 framlades av ämbetsverket, hade de årliga anslagsbeloppen måst upptagas med betydligt högre belopp. I förhållande till de årliga anslagsbelopp, som i så fall varit erforderliga, föreligger givetvis en avsevärd eftersläpning av medelstilledningen. Det är därför uppenbart att en tidsförskjutning i förhållande till det ursprungliga programmet är ofrånkomlig även om den sammanlagda medelsanvisningen under de första budgetåren uppgått till belopp som angivits i 1958 års plan. En sådan tidsförskjutning medför ökade kostnader, något som jag också påpekade vid anmälan av anslagsfrågan för budgetåret 1961/62. Mot fortifikationsförvaltningens uppskattning av merkostnaderna vid två års förlängning av utbyggnadstiden har jag icke funnit anledning till erinran.

Delobjekt som uppvisar betydande kostnadsökningar är dels kajer och pirar dels vägförbindelsen fastlandet—Muskö, vilka antas komma att bli cirka 8 respektive cirka 15 miljoner kronor dyrare än tidigare förutsatts, allt enligt 1957 års prisläge. Anledningen härtill synes i båda fallen vara att tidigare kostnadsberäkningar visat sig icke hållbara. Beträffande kostnadsökningen för kajer och pirar hänför sig denna till att de stora vattendjupen på platsen samt de ogynnsamma bottenförhållandena nödvändiggjort en i Sverige helt ny konstruktionstyp, vilken visat sig avsevärt dyrare än den avsedda normalkonstruktionen. Det borde enligt min mening ha varit möjligt att redan på planeringsstadiet konstatera de förhållanden som sedermera nödvändiggjorde ett frångående av normalkonstruktionen. Det är i hög grad otillfredsställande att härför erforderliga undersökningar icke utförts. Detta gäller även kostnadsberäkningarna för vägförbindelsen fastlandet—Muskö. I detta fall har två omständigheter medverkat till kostnadsökningarna. För det första har kostnadsuppskattningen avseende själva vägbygget visat sig icke hållbar till följd av ofullständigt beräkningsunderlag. För det andra beräknas nu de besparingar på byggnadskostnaderna i övrigt som man tidigare kalkylerat med komma att i betydande utsträckning utebli. Jag vill nämna att rimligheten av de ursprungliga beräkningarna i sistnämnda hänseende granskades av särskild expertis på

hithörande område.¹ Enligt fortifikationsförvaltningen är emellertid nu redovisade kostnadsuppskattningar av ifrågasättande delobjekt någorlunda realistiska. Jag anser mig icke ha anledning ifrågasätta riktigheten av denna bedömning.

Enligt nu tillgängliga uppgifter kommer således totalkostnaden för utbyggnaden av varvet i enlighet med den av 1959 års riksdag godkända planen att överstiga 181 miljoner kronor. Jag har i det föregående redovisat mina synpunkter på några av de faktorer som enligt fortifikationsförvaltningen bidragit till nu konstaterade merkostnader. Med hänsyn till att stora delar av projekterings- och konstruktionsarbetet alltjämt återstår, anser jag det icke möjligt att nu bedöma huruvida den av fortifikationsförvaltningen framlagda kostnadsangivningen kommer att visa sig tillförlitlig. Den bör emellertid kunna läggas till grund för någorlunda hållbara antaganden rörande de för anläggningens färdigställande erforderliga beloppen.

Omständigheterna i samband med Musköutbyggnaden belyser enligt min mening vådan av att statsmakternas beslut om påbörjande av en anläggning bygger på ofullständigt underlag. En fullständig projektering av hela anläggningen synes å andra sidan heller inte ha varit möjlig med hänsyn till de särskilda omständigheterna i förevarande fall, främst med hänsyn till omfattning, ändamål och svårighetsgrad. Flera av de omständigheter som medverkat till kostnadsökningarna borde emellertid ha observerats och studerats redan på planeringsstadiet om utredningsunderlaget varit fullständigt. I sammanhanget vill jag nämna att erfarenheterna i bland annat förevarande fall föranlett Kungl. Maj:t att i viss mån tillämpa ett tvåstegsförfarande även i ärenden rörande byggande av befästningar. I sådana fall tas inte slutlig ställning till frågan om en anläggning får komma till stånd förrän färdiga huvudhandlingar och fullständiga kostnadsberäkningar föreligger.

Redan i samband med arbetet på innevarande års budget framkom omständigheter som antydde att kostnadsberäkningarna för Musköanläggningen icke var hållbara och att kostnadsökningar kunde förutses. Som jag angav i föregående års statsverksproposition borde emellertid en begränsning av varvsanläggningens omfattning ske genom att den särskilda sliptunneln för motortorpedbåtar m. m. icke kom till utförande. Vid mitt ställningstagande beaktade jag även att överbefälhavaren uttalat bestämda betänkligheter mot den kraftiga koncentrationen till Muskö. Sedan riksdagen uttalat sig för ytterligare utredning i ämnet uppdrog Kungl. Maj:t åt chefen för marinen att utföra denna. Utredningen skulle belysa på vilket sätt krigs- och fredsunderhåll av motortorpedbåtar m. fl. fartyg borde anordnas, därest den särskilda sliptunneln icke skulle komma till utförande inom Muskövarvet. I övrigt angavs i uppdraget icke förutsättningar för utred-

¹ Professorn i byggnadsekonomi och byggnadsorganisation vid Tekniska högskolan i Stockholm D. Österberg.

ningen. I syfte att med en annan utgångspunkt angripa möjligheter till begränsning av Musköanläggningen utverkade jag vidare Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillkalla en särskild utredningsman för att bedöma behovet av verkstadsutrymmen vid det blivande Muskövarvet.

Resultaten av marinchefens och den särskilde utredningsmannens — godsägare Håkansson — utredningar har utförligt redovisats i det föregående. Därvid har också överbefälhavarens yttrande över marinchefens utredning refererats.

Håkansson, som närmast haft att granska huruvida planeringen av verkstadsutrymmen m. m. vid givna utgångspunkter varit ändamålsenlig, har konstaterat, att de planerade verkstadsutrymmena är väl dimensionerade, placerade och utrustade för den arbetsstyrka, cirka 450 man, som avses att sysselsättas i verkstaden under fred. Utrymmena i anläggningen får också enligt utredningsmannen anses vara ett minimum för krigsbehov under förutsättning att arbetsstyrkan då tredubblas. Utredningsmannen ansluter sig till den av chefen för marinen år 1958 framlagda planen för utbyggnaden av Muskövarvet med däri ingående särskild sliptunnel för motortorpedbåtar. Den verkställda utredningen utvisar således att, därest Muskövarvet skall utbyggas i den utsträckning som tidigare avsetts, några egentliga erinringar mot planeringen icke synes kunna göras.

Marinchefens utredning med därtill fogade delutredningar av fortifikationsförvaltningen och marinförvaltningen visar att såväl anläggnings- som driftkostnader för den avsedda sliptunneln blir avsevärt lägre om den anordnas på Muskö än på annan plats. Utredningen har emellertid gjorts med utgångspunkt i att anläggningen under alla omständigheter skall komma till utförande.

För egen del anser jag, att utredningarna i enlighet med av Kungl. Maj:ts meddelat uppdrag bort bedrivas förutsättningslöst såvitt gäller sättet för anordnande av motortorpedbåtsunderhåll m. m. Såväl de avsevärda kostnaderna för sliptunnelanläggningen som numera kunna kunskaper rörande möjligheterna att anordna skydd mot kärnvapen för anläggningar av här ifrågasvarande slag ger enligt min mening anledning till tveksamhet rörande lämplighet att bygga en dylik anläggning. Jag hänvisar härutinnan till vad överbefälhavaren tidigare uttalat i ämnet.

Vad rör fredsförhållanden är det enligt min mening uppenbart att möjligheter finnes att på ett tillfredsställande sätt ordna underhållet av flottans fartyg även utan tillgång till ifrågasvarande sliptunnel. Detta kan ske genom en fördelning mellan marinens anläggningar på Muskö samt i Göteborg och Fårösund, Karlskronavarvet AB anläggningar i Karlskrona samt enskilda varv på ost- och västkusterna. Marinförvaltningens i det föregående redovisade undersökning jävar på intet sätt riktigheten av detta påstående. Ämbetsverket redovisar nämligen endast den med givna utgångspunkter optimala fördelningen av fartygen på olika underhållsanstalter. En fördelning

enligt av mig antydda riktlinjer kan måhända medföra vissa ökade kostnader för transporter av personal och materiel m. m. Dessa merkostnader torde emellertid i jämförelse med räntekostnader för kapital som investeras i en sliptunnelanläggning inte vara av mera betydande storlek.

När det gäller reparations- och underhållsbehov i krig borde förebragt utredningsmateriel ha givit ett fullständigt underlag för bedömande av reparationsbehoven och anstalter för dessas tillgodoseende. En prognos över antalet fartyg, det sannolika antalet reparationsfall och en studie över möjligheterna att omhänderha samma antal reparationer i befintliga fartygstunnlar och på spridda krigsreparationsplatser hade härvid varit önskvärd. Med hänsyn till den sannolika utvecklingen av flottans fartygsbestånd och till önskemålet om en såvitt möjligt spridd gruppering av fartygsförbanden anser jag emellertid övervägande skäl tala för att Musköanläggningen begränsas på det sätt jag föreslog redan i 1961 års statsverksproposition. Den ifrågasatta anläggningen för motortorpedbåtar bör alltså inte ingå i Musköanläggningen. Jag vill påpeka att överbefälhavaren i sitt senaste avgivna yttrande i första hand har vägt mot varandra merkostnaderna för en separat anläggning och det ökade skyddsvärdet hos en dylik anläggning. När det gäller fördelning mellan skyddade reparationsanläggningar i berg och utspridda reparationsplatser utan bergskydd bör man också hålla i minnet att berganläggningar för fartygsreparationer endast i undantagsfall torde förekomma utomlands. Denna omständighet tyder enligt min mening på att värdet av dylika anläggningar åtminstone bör bedömas med försiktighet.

I detta sammanhang bör inte heller glömmas bort att förutsättningarna för att inom rimlig tid färdigställa anläggningen blir större om den kan begränsas i enlighet med mitt förslag.

Jag övergår härefter till frågan om medelsanvisning för nästa budgetår. Kostnaderna för en anläggning enligt mitt förslag — utan sliptunnel för motortorpedbåtar men med särskild skyddad lastplats — anser jag kunna uppskattas till cirka 170 miljoner kronor enligt prisläget den 1 maj 1961. Hittills har 48,5 miljoner kronor anvisats för Musköarbetena. Återstående medelsbehov utgör alltså $(170,0 - 48,5 =)$ 121,5 miljoner kronor. Den återstående byggnadstiden bör beräknas till cirka 5 år. Om medelsanvisningen begränsas till i riksstatsförslaget preliminärt beräknat belopp, 20,5 miljoner kronor, kommer detta att medföra ytterligare förlängning av byggnadstiden. En sådan kommer i sin tur att leda till att kostnaderna för byggnadsföretaget stiger ytterligare, något som i sin tur kan medföra än längre byggnadstid. På anförda skäl och under beaktande av att återstående medelsbehov vid en optimal utbyggnadstakt inte fördelar sig jämnt på återstående budgetår föreslår jag, att anslaget uppföres med ett till 30 miljoner kronor avrundat belopp. Angivet belopp som med 9,5 miljoner kronor överstiger det preliminärt beräknade bör ligga inom försvarets kostnadsram. Till

denna fråga torde jag få återkomma då jag framlägger förslag beträffande övriga utbrutna anslagsfrågor för nästa budgetår. — Det är självklart att om byggnadsprogrammet skulle inrymma särskild sliptunnel för motortorpedbåtar skulle antingen medelsbehovet öka eller också byggnadstiden förlängas med därav följande konsekvenser för kostnadsutvecklingen.»

Utskottet. Vid 1953 års riksdag beslöts, att Stockholms örlogsvarv skulle utflyttas till Muskö. Totalkostnaden angavs då till 189 miljoner kronor enligt 1950 års prisläge. Enligt nu gällande, av 1959 års riksdag godkända planer skall en mera begränsad uthyggnad av varvet ske. Kostnaderna för den nu angivna varvsanläggningen angavs till sammanlagt 106 miljoner kronor, varav hittills 48,5 miljoner kronor anvisats. Efter verkställd översyn av kostnadsberäkningarna anges nu totalkostnaderna för den år 1959 fastställda utbyggnaden till drygt 181 miljoner kronor. Kostnadsökningen anses främst sammanhänga med ofullständigt projekteringsunderlag och prisförändringar. Såsom bidragande orsaker anges standardhöjning och ökad skydds nivå, minskad anslagstilldelning samt icke förutsedda merkostnader för vissa delobjekt.

Efter att ha närmare redovisat sina synpunkter på några av de faktorer, som angetts vara orsaken till ifrågavarande merkostnader, har departementschefen bland annat framhållit, att omständigheterna i samband med Musköutbyggnaden belyser vådan av att statsmakternas beslut om påbörjande av en anläggning bygger på ofullständigt underlag. Å andra sidan anser han, att en fullständig projektering av hela anläggningen icke varit möjlig med hänsyn till omfattning, ändamål, svårighetsgrad m. m. Flera av de omständigheter, som medverkat till kostnadsökningarna, borde dock enligt departementschefen ha kunnat observeras och studeras redan på planeringsstadiet. Utskottet vill ansluta sig till vad departementschefen sålunda uttalat. Utskottet finner det lämpligt, att Kungl. Maj:t, bland annat med hänsyn till erfarenheterna från förevarande fall, numera i viss mån tillämpar ett tvåstegsförfarande i ärenden rörande byggande av befästningar, innebärande att slutlig ställning icke tages till frågan om en anläggning skall komma till stånd, förrän färdiga huvudhandlingar och fullständiga kostnadsberäkningar föreligga.

I föregående års statsverksproposition angav departementschefen, att en ytterligare begränsning av varvsanläggningen borde ske genom att den särskilda sliptunneln för motortorpedbåtar m. m. slopades. Sedan riksdagen uttalat sig för ytterligare utredning i ämnet, har sådan numera verkställts av chefen för marinen. Vidare har en särskild utredningsman bedömt behovet av verkstadsutrymmen vid det blivande Muskövarvet. Sistnämnda utredning har visat att, därest ifrågavarande varv skall utbyggas till avsedd omfattning, några egentliga erinringar mot planeringen icke torde kunna göras. Marinchefens utredning med därtill fogade delutredningar

peka på att både anläggnings- och driftkostnaderna för sliptunneln bli lägre om den anordnas på Muskö än på annan plats. Utredningen har emellertid gjorts med utgångspunkt i att anläggningen under alla omständigheter skall komma till utförande.

Såväl kostnaderna för sliptunnelanläggningen som numera vunna kunskaper om skyddsmöjligheterna mot kärnvapen för anläggningar av här ifrågavarande slag ge enligt departementschefen anledning till tveksamhet rörande lämpligheten att bygga en dylik anläggning. Vad rör fredsförhållandena anser han det på sätt närmare angivits möjligt att utan berörda sliptunnel tillfredsställande ordna underhållet av flottans fartyg. Beträffande reparationer och underhåll i krig är det enligt departementschefen med hänsyn till den sannolika utvecklingen av fartygsbeståndet och till önskemålet om en spridd gruppering av fartygsförbanden övervägande skäl, som tala för att sliptunneln icke skall ingå i Musköanläggningen. Departementschefen har slutligen understrukit, att förutsättningarna för att inom rimlig tid färdigställa Musköanläggningen bli större, om densamma begränsas i enlighet med nu framlagt förslag.

Med hänsyn till de skäl departementschefen anfört, därvid särskilt de ekonomiska möjligheterna att inom de närmaste åren slutföra Musköprojektet böra tillmätas betydelse, finner utskottet det tveksamt, om ifrågavarande sliptunnelanläggning bör komma till utförande. Bland annat på grund av att nu föreliggande utredningar icke lämna ett så fullständigt underlag som önskvärt vore för ett definitivt beslut i frågan, finner utskottet emellertid skäligt, att förevarande spørsmål, såsom motionsvis yrkats, får behandlas inom 1962 års försvarskommitté, innan slutlig ställning tages.

Kostnaderna för en varvsanläggning på Muskö utan sliptunnel för motortorpedbåtar men med en särskild skyddad lastplats beräknar departementschefen till 170 miljoner kronor enligt prisläget i maj 1961. Av nämnda belopp ha 48,5 miljoner kronor hittills anvisats. Utskottet anser, att medelsanvisningen för nästa budgetår bör beräknas med utgångspunkt i att en anläggning av nämnda omfattning kommer till stånd. Då utskottet icke funnit anledning till erinran mot att den återstående byggnadstiden beräknas till fem år, tillstyrker utskottet, att anslaget för nästa budgetår upptages med 30 miljoner kronor.

Överbefälhavaren har ansett, att viss del av medelsanvisningen för Musköanläggningen bör ligga vid sidan av ramen för försvarskostnaderna med hänsyn till de besparingar, som totalt sett skulle kunna göras genom ökad utbyggnadstakt. Då mycket värdefulla markområden frigöras på Skepps- och Kastellholmarna samt på Djurgården, när Muskövarvet färdigställts, skulle enligt överbefälhavaren en sålunda utökad verksamhet även medföra, att nämnda markområden kunde frigöras inom överskådlig tid. Departementschefen har emellertid ansett medelsanvisningen i sin helhet böra ligga innanför försvarets kostnadsram.

Utskottet vill erinra om att 1960 års försvarskommitté gjorde vissa principuttalanden om vilka fall av medelsanvisning, som borde ligga utanför den fastställda kostnadsramen, men samtidigt framhöll, att tillämpningen därav med hänsyn till tolkningssvårigheterna måste bli beroende av Kungl. Maj:ts och riksdagens ställningstagande i varje enskilt fall. Ehuru utskottet är medvetet om svårigheterna att på förhand angiva, i vilka fall medelsanvisning bör ske utanför försvarets kostnadsram, anser utskottet det likväl önskvärt, om mer preciserade riktlinjer i detta hänseende kunde uppdragas. Utskottet finner det lämpligt, att detta spörsmål närmare överväges av 1962 års försvarskommitté. Utan att föregripa resultatet härav anser utskottet sig i fråga om kostnaderna för Musköanläggningen böra med hänsyn till i ärendet förekommande omständigheter tillstyrka departementschefens förslag, att ifrågavarande kostnader för nästa budgetår inrymmas inom kostnadsramen.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må

a) i anledning av motionen II: 668 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt 1962 års försvarskommitté att pröva frågan om anläggande på Muskö av en sliptunnel för motortorpedbåtar;

b) i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört rörande försvarets kostnadsram;

c) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag besluta, att örlogsvarvet på Muskö skall utbyggas enligt de riktlinjer, som av departementschefen i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 26 januari 1962 och av utskottet angivits;

d) till *Flyttning av Stockholms örlogsbas (Muskövarvet)* för budgetåret 1962/63 å kapitalbudgeten under försvarets fastighetsfond anvisa ett investeringsanslag av 30 000 000 kr.

Stockholm den 15 maj 1962

På statsutskottets vägnar:

ERNST V. STAXÄNG

Närvarande: se under utlåtandet nr 116.